

JONGENS WAREN HET, MAAR ANDERE JONGENS

In de geschiedenis van de roemruchte jaren zestig hebben studenten een belangrijke rol gespeeld. Vooral de naam van de Amsterdamse studentenvereniging Olofspoort zal voor altijd verbonden blijven met de stormloop op het gezag en de burgerlijke mentaliteit. In de jaren vijftig en begin zestig bood die vereniging onderdak aan een generatie die zich anders voelde: linkser, artistieker, non-conformistischer dan hun leeftijdsgenoten.

Toen die generatie echt volwassen werd, had Nederland een ander aanzicht gekregen: Olofspoort stierf een natuurlijke dood.

Vandaag komen de reinisten bijeen voor een weerzien na jaren; binnenkort verschijnt bij uitgeverij Erven Thomas Rap een selectie uit de verenigingsbladen Brood & Kaas en Bikelach.

Een generatie geschetst.

door Vera Illés

Er is weer een septembermaand voorbij zonder kale voeten; nog niet eens zo lang geleden plachten hun plotseling in het straatbeeld opduikende gladde schedels het begin aan te kondigen van een nieuw studiejaar. De noviet wordt niet meer kaaigeschoren en het nieuwe conservatisme van de spes patriae zal nog heel wat harder moeten toeslaan, eer de aankomende student zich de traditionele vernederingen opnieuw laat welgevallen. Maar de studentencorpora groeien weer en hier en daar herleven ook de grove mores. In sommige universiteitssteden verbreedt zich alweer de kloof tussen de studenten en de burgermaatschappij, 'de grote kille'; luidruchtigheid en het jennen van burgers schijnen weer bon ton te zijn. Er zijn ook andere voortekenen: als we afgaan op de trendgevoelheid van reclamemakers, dan duurt het niet lang meer of de student verwisselt zijn grouwe blauw voor de degelijke studentenoutfit

hulsd naar de Keizersgracht), was niet langer de enige plek in Amsterdam waar je geestverwanten aantroft: de hele stad leek nu vol mogelijkheden. Het sociëteitsleven had zichzelf overleefd. Een natuurlijke dood waar geen van de oudleden die ik sprak met spijt aan terugdenkt. Ze waren niet moeilijk te vinden, de reinisten. Een opvallend groot aantal Olofspoorters is - vaak via Propria Cures, later Hiltweek en de VPRO - terechtgekomen bij de publiciteitsmedia. Ze relativieren de rol van Olofspoort in de veranderingen van de jaren zestig, al leek het gebouw op de Keizersgracht toen vaak een uitsstralend middelpunt te zijn. „Olofspoort heeft niet de tijd veranderd, de tijd heeft Olofspoort veranderd”, zegt Aad Nuis, politoloog, medewerker Haagse Post (lichting 1951).

Belangrijker dan een actieve rol was de open, tolerante sfeer waarin alles kon en niets hoefde. „De typische Olofspoorter was maatschappijkritisch, maar niet radicaal”, herinnert Inez van Eyk zich (Ierares Nederlands, lichting 1957). Initiatiefnemer van de reünie. „De vereniging had een vanzelfsprekend links karakter” zo formuleert Walter van der Kooij het (docent geschiedenis, columnist van de Groene, lichting 1957); „Links maar niet strijdbaar. Het was meer zo dat lid zijn van Olofspoort nooit in strijd is geweest met een linkse politiek.” Arie van der Hek, (Jaargang 1959, lid Tweede Kamer voor de PvdA): „Politiek speelde in de vereniging zelf niet zo'n belangrijke rol. De sfeer was meer cultureel, spiritueel, non-conformistisch.” Ook

De gewraakte prent uit Bikelach nr. 51

trots hebben geaccepteerd: kijk onze zoon, hij hoort erbij.” De Olofspoort was er voor mensen die een afschuw hadden van de gruwelijkheden van het corps, en neerkeken op de burgerlijkheid van de USA (Unitas Studiosorum Amstelodamensis, een „neutrale” vereniging, V.I.). Van der Kooij: „Olofspoort was fatsoenlijk en het was leuk. Ik kwam er mensen tegen met wie ik gelijkgestemd was en die vond ik niet onder geschiedenisstudenten. Achteraf besef ik wel dat ze er wel waren, maar ik had daar toen geen oog voor.

„Ik had op de middelbare school veel toneel gespeeld en ik had een groepje vrienden met wie ik heel intensief omging. Maar we leefden toch in een soort isolement. Wij schreven allemaal en vonden van onszelf dat we tot groots en meeslepend leven in staat waren als we eenmaal de kans zouden krijgen. Pas op Olofspoort besefte ik voor het eerst dat er een grote groep was met wie ik verwantschap voelde.”

Onder de eerste leden van Olofspoort was een groot aantal mensen die door de oorlogsjaren al wat ouder waren dan de meeste eerstejaars met wie ze samen begonnen. Oprichter dominee Bertus Huisman, boerenzoon uit Blokzijl, was eerst bij Prometheus in Utrecht, de eerste gemengde studentenvereniging die „eens onvooral wilde breken met de conventionele groentijd en de kouwe kak van de corpora”.

„Dat moet in Amsterdam ook kunnen, dacht ik, en ik heb contact gezocht met de bestaande politieke verenigingen, want de bedoeling was om daar een soort overkoepelend orgaan voor op te richten. Dat idee was al snel verdwenen en het is gewoon een gezellingsvereniging geworden. We hadden een

grootste deel van zijn medereünisten is nog geen veertig.

Rob du Bois, componist, juridisch adviseur van de Buna (Bureau muzikale rechten), een paar jaar geleden nog actief in de jazzscene, aangekomen in 1953. „Als je nadenkt over die jaren, besef je hoe snel sommige dingen veranderd zijn. Ik noem maar iets: wij studenten werden zo nu en dan thuis onvangen bij professor Pillo voor een goed glas wijn. Ik deed dan wel een keurig pak aan en een das om. Op college liet ik dat na en dat viel wel op, dat hoorde absoluut niet. Op die avondjes kwamen studenten nog in jacquet. Maar een beetje elegant manoeuvreren met die pandjes was ook niet voor elke corpsstudent weggelegd.

Ik zie nog voor me hoe eens iemand die wel heel onhandig was met zijn pandje een kostbaar florentijns glas op de grond veegde. Het brak in gruzels. Pillo zei alleen maar, ach meneer dat geeft niks, het was maar een oud glas. Ja, heel keurig. Wat ik bedoel is dat zo'n scène nu ondenkbaar is. De afstand is nu minder groot geworden, maar door het enorme aantal studenten is er ook veel minder contact.

Du Bois was lid van het dispuut Oblomov, een mannendispuut dat stevig dronk en met enige veldvoering vocht tegen de corporshallen die op vrijdagavond de sociëteit plachten binnen te vallen. Dat hoorde er zo bij. Voelden homoseksuelen zich in zijn tijd thuis bij Olofspoort? Du Bois: „De sfeer was wel zo dat het getolereerd werd, maar meer met het idee van: dat zijn zieleke gevallen, die moeten bij ons ook kunnen. Dat vonden we wel ethisch. Maar pas later werd er openlijk over gespraak.”

Toch nog eerder dan ergens anders. In 1963 toen Gerrit Komrij lid werd, was, afgezien van een paar besloten clubs, de sociëteit van Olofspoort de enige plek in Amsterdam waar jongens met jongens dansten. „Ik kwam als 19-jarige uit Winterswijk naar Amsterdam. Hoe ik van Olofspoort wist, herinner ik mij niet meer, maar het was toen de studentenvereniging. Dat was een gezelschap waar ik volledig mezelf kon zijn en waar ik dolzinnige extremiteiten meemaakte. Ik werd lid van het dispuut Oblomov, dat ging toen door voor een exclusief clubje. Wij kwamen neer op die typische biënnecorpsdisputen die er ook waren. Ik ben twee jaar

gaatjesschoenen, sweaters en een lodenjas. Solidariteit met de rest van de maatschappij wordt dan binnenkort misschien voorgoed de feuze van de huidige generatie derligers die, zo wil de reclamemagnagne van een groot kledingmagazine, nu al zijn bijgezet in de nostalgische hoek.

Tezelfzamen met de berichten over opvallend weerzinwekkende studenten in Leiden, verscheen in het Amsterdamse studentenblad Folia Civitatis een kleine aankondiging die reumisten van de studentenvereniging Olofspoort oproep tot een weerzien na jaren.

Twee zaken die schijnbaar niets met elkaar te maken hebben, maar wie student was in die jaren vijftig en zestig begrijpt wel beter. Olofspoorters en corpsleden meden elkaar toen als de pest. Ze deelden dezelfde collegezalen, maar leefden in verschillende werelden. Nu nog pikt een Olofspoort op mijlen afstand een corpsbal er uit en wanneer soms carrière in politiek of bedrijfsleven hun samen heeft gebracht, hoopt hij nog dat hij anders is: intellectueler, breder van belangstelling, minder conformistisch.

Het lijkt onrechtvaardig: Olofspoort bestaat niet meer, terwijl de traditie van de corpora zich voortzet met hernieuwde kracht. Maar zo is het niet. De zachte dood van Olofspoort aan het einde van de roemruchte jaren zestig kwam voort uit de doelstellingen van de oprichters in 1951: „het afbreken van de barrière tussen het geïsoleerde studentenbestaantje en de maatschappij." De Preambule tot de statuten van de Studentensociëteit Olofspoort formuleerde het zo: „Wij (...) zijn van mening dat studeren niet principieel verschilt van iedere andere arbeid, hoewel er uiterlijke verschillen zijn. Wij beschouwen studeren als een voorbereiding op een maatschappelijke functie en derhalve als een bepaald stadium van arbeid in de maatschappij."

Sinterklaas

In de beginperiode van Olofspoort viel met dit idealistische uitgangspunt nog weinig te beginnen. Maar Olofspoorters deden hun best. In hun toenmalige sociëteit in de inmiddels afgebroken Galerij aan het Frederiksplein boden ze de kinderen van de aangrenzende volksbuurt De Pijp wel eens een Sinterklaasfeest aan. In de tweede helft van de jaren zestig pasten de vage idealen beter in de geest van de tijd: de studentenvakbeweging beleefde toen haar hoogtepunt, de democratiseringsgolf was op volle kracht, de student kon vanzelfzamen geloven dat hij een werker was te midden van de werkers en recht had op studietoeloen en inspraak. Er zijn in die jaren meer barrières afgebroken dan die tussen student en maatschappij. De sociëteit van Olofspoort (toen inmiddels ver-

De drie Bikkelacht redactoren van Boer naar boorden: Hans Koningmans, Frits Boer en Kees de Proger

Olofspoort had net als het corps disputen waar flink doorzuipen het meest getapt was. Maar vooral in het tweede decennium van haar bestaan waren culturele activiteiten met een hang naar avant-garde hoog aangeschreven in de vereniging. De subvereniging voor toneel, Kilo, won met een geruchtmakende voorstelling van Becketts Eindspeel de eerste prijs op het Wageningse studentenfestival, dichters en schrijvers werden naar de sociëteit gehaald, in het verenigingsblad Kaas & Brood (later Bikkelacht geheten) publiceerde menig nu veelgelezen schrijver zijn eerste gedichten en korte verhalen.

Politieke activiteiten van Olofspoorters speelden zich veel meer in de zogenaamde B-kernen af, de politieke verenigingen Politieia (PvdA), Pericles (CPN), later in de Studentenvakbeweging. Arie van der Hek: "Algerije, Nieuw-Guinea, later Ban de Bom, waren de kwesties toen. Daar gingen we voor de straat op, we plakten 's nachts affiches. Politieia kwam in die tijd in conflict met de PvdA, die vonden we niet links genoeg, we vonden dat de partij zich niet duidelijk aan de kant van de arbeidersklasse opstelde en de bevrijdingsbewe-

gingen in de derde wereld niet genoeg steunde. De invloed die Olofspoort op de linkse stroming had was een zekere hang naar relativisering."

Doorbraak

Olofspoorters hadden nog meer gemeen dan een vanzelfsprekende sympathie met progressieve politiek, tolerantie en nonconformisme. Van de eerste tot de laatste lichting geldt, dat de meeste leden uit vergelijkbare milieus afkomstig zijn. In Olofspoort weerspiegelt zich de eerste grote doorbraak van de midden- en lagere milieus naar de universiteit. De meeste oud-leden zijn

kinderen van geschoolde arbeiders, lagere ambtenaren, middenstanders, vaak met een SDAP- of PvdA-achtergrond. Vooral bij de oudere lichtingen zijn nog veel studenten van Olofspoort. Maar ook voor hen geldt dat ze de eerste generatie studenten zijn in hun familie. Dat schiep verplichtingen.

Walter van der Kooij: „Mijn vader was eerst gepakt door de werkloosheid en na de oorlog liet hij zich inpakken door de koude oorlog. Het belangrijkste perspectief in zijn leven was toen nog dat zijn kinderen zouden bereiken wat hij niet heeft kunnen bereiken. Kinderen uit de buurten waar ik ben opgegroeid gingen door een hele strenge selectie voordat ze de middelbare school bereikten. Alleen als je de knapste van de klas was, werd je eruit gepikt en opgekweekt voor het toelatingsexamen. Tegen die tijd dat ik op het lyceum kwam, was ik helemaal voorgeprogrammeerd. Het zou niet in mij opgekomen zijn dat je je huiswerk niet zou maken, dat je niet je best zou doen. Ik had het ook niet fatsoenlijk gevonden ten opzichte van mijn ouders, die er vreselijk trots op waren dat ik ging studeren."

„Ik geloof dat ze het ook vanzelfsprekend hadden gevonden als ik lid was geworden van het corps. Dat zouden ze ook met een stille

Olofspoort en de woelige studentenjaren

Bikkelacht

1963
OLOFSPOORT - MAGAZINE

75 ct.

zaaije op het oog in de St. Olofskapel aan de Zeedijk, vandaar de naam. Maar daar hebben we nooit gezeten."

In de oorlog had Huisman twee jaar ondergedoken gezeten. Die tijd had hem politiek bewust en zelfstandig gemaakt. „Mijn ideeën na de oorlog waren sterk beïnvloed door de opbouwgedachte. Alles zou anders worden, we mochten niet meer terugvallen op oude dingen en bij die oude dingen hoorde ook de traditie van het corps. We wilden in Olofspoort een vereniging van studenten oprichten die maatschappijbewust waren, die zich al studierend voorbereidden op hun latere functie in de samenleving." Het eerste bestuur van Olofspoort is op de foto vereeuwigd. Een zorgelijk kijkend groepje, keurig gekleed, ouder lijkend dan in werkelijkheid zoals zo vaak op foto's uit die jaren. In hetzelfde album waar die foto uitkomt, ook kiekjes op het voetbalveld genomen, de korte stevige theologiestudent Huisman steeds vooraan. Er zijn ook foto's van een lustrumfeest van Prometheus.

De heren ik rok, meisjes in het lang met corsage. Hun gedragscode, hun kleding zal maar minimaal hebben verschilt met wat voorschrift was in het Utrechtse corps. Zelf voelden ze een verschil van hemel en aarde.

Op het tweede lustrum van Olofspoort kwam de dominee in jacquet. Dat viel toen al wel erg uit de toon, vertelt iemand me van lichting 1959. Zijn klassiek opgebouwde toespraak ging op dat lustrum over de eerste jaren van de vereniging. Hij piekert nu over wat hij op de reünie op 6 oktober zal gaan zeggen. „Ik zal maar vragen of er iemand al opa is geworden." Een verschil van perspectief: het

die er ook waren. Ik ben twee jaar lid geweest en ik bewaar uitstekende herinneringen aan die tijd. "Toen zijn ook mijn eerste gedichten verschenen, in Kaas en Brood, het blaadje van de vereniging."

Bikkelacht

Kaas en Brood was opgericht door een redactiegroepje waar ook Aad Nuis bij hoorde, dat moderne poëzie schreef in het kielzog van de vijftigers. In 1965 werd het opgevolgd door Big L acht, of simpelweg Bikkelacht, een document van de laatste glansperiode van Olofspoort. In die jaren was de scheiding tussen Olofspoort en het corps scherper dan ooit: in 1964 was via het Algemeen Handelsblad het ontgroeningsincident uitgelekt dat de geschiedenis in zal gaan als "Dachautje-spelen". Bikkelacht werd geredigeerd door jongens, allen behorend tot het dispuut "Baart", die al snel handig de publiciteit wisten te bespelen. Als enig dispuut fêteerden zij een beschermheer in de persoon van de Grote Schrijver G. K. van het Reve, een gezeene gast op de sociëteit. Baart had geen ab actis maar wel een perschef, Frits Boer, nu psychiater te Amsterdam (lichting 1961). Ook hij is een typische Olofspoort: een buitenbeentje op de christelijke middelbare school in Amsterdam-Oost, waar hij als enige Mulisch las. Hij ging op zijn zestiende studeren en was dus een van de jongsten op Olofspoort. "Ik schrok wel van de decadente sfeer die er hing. Jongens die jenever dronken uit een keukje en somber staarden of cynische dingen zezden. Ik vond wijf van de krantenier bij Duralexglazen al heel wat, bij wijze van spreken."

Vervolg op pagina Z 8

Het eerste bestuur van Olofspoort, april 1951. In het midden zit Bertus Huisman.

DE STUDENTEN VAN OLOFSPOORT

Vervolg van pagina Z 1

Hij breidde de seksuele voorlichting die op Olofspoort vanouds aan eerstejaars werd gegeven, aanzienlijk uit. Oudere generaties herinneren zich nog de klinische verhalen onder de meer technische aspecten van het vrijen en vooral van het voorkomen van zwangerschap. Dat was al heel wat voor die tijd. Pas in '62-'63 was er iemand bij van het COC en kwamen ook de ethische kanten van de seksualiteit aan de orde.

Baart was links, maar zette zich af tegen alles wat naar partijpolitiek zweemde. De activiteiten van het dispuut waren in de termen van die jaren „ludiek”. Frits Boer: „Wij wilden nadrukkelijk gewone jongens zijn die ook van popmuziek hielden en zich daar niet voor schaamden.” In de schoot van Baart werd het jeugdsentiment geboren. „We hadden er behoefte aan ons solidair te verklaren met onze jeugd.” De Stichting jeugdsentiment werd opgericht en er kwam een tentoonstelling over de jaren vijftig, met spelletjes, voetbalplaatjes, zwemdiploma's, stripboeken: weemoedige herinneringen aan doornee kinderjaren doorgebracht in grijze 19de-eeuwse buurten.

Het Olofspoort Magazine Bikkelaacht kreeg een groeiende schare lezers buiten de vereniging. Het blad werd ook los verkocht en was een van de eerste op offset vervaardigde blaadjes, die in korte tijd de leeuwmarkt zouden overstelpen.

De kosten werden door advertenties bestreden. Het weekblad Vrij Nederland, uitgeverij Polak & Van Gennep (*De kwestie Vietnam, Tien over Rood, Provo, kanitekeningen bij een deelverschijnsel*), behoorden tot de vaste klanten. De redactie had een scherpe neus voor de trends in de undergroundcentra, maar ook de actualiteit in eigen land kwam in interviews aan de orde.

De grootste stunt kwam echter ongewild en onverwacht.

Tijdens de stormachtige dagen van Het Huwelijk verscheen op de middenpagina's van Bikkelaacht als pleemeid van de maand een foto waarin gezagsdragers de troonopvolgster meenden te herkennen. Ondanks getuigenverklaringen van deskundigen als professor

Fridja die statistisch aantoonde dat de gelijkenis zo goed als toevallig was, werden drie redacteurs tot drie weken gevangenisstraf veroordeeld. In het volgende nummer van Bikkelaacht richtte gastschrijver Bram de Swaan een open brief aan de president van de Amsterdamse rechtbank mr. U. W. H. Theeman:

Tekening van Willem op de omslag van Bikkelaacht, maart 1966

Een fragment: „Ik haat jullie niet, ook niet de officieren, kadetten aan je rechterhand, die hun bloeddruk oppersen met de ernst van het delict. Tonckens, Van de Berg (die zijn naam geheim wou houden nadat hij mij „stiekem” had genoemd), Hartsuiker, (in godsnaam blijf gezond). En ook jou niet, gezagsdrager, puffend onder je last van lucht. Ik probeer je lief te hebben. En dit is de eerste keer dat iemand je dat zegt: ik doe mijn best om ook van jou te houden.

Omdat je bang bent. En omdat je dat niet weten wilt. Ik weet wat angst is. Ik ben zo bang, dat ik geen LSD durf te slikken uit angst voor de angst die dan pas komt. Maar Stheeman en de andere oude mannen zijn te bang om het zelfs maar te durven tonen. Ze zijn bang in het donker en ze zijn bang overdag. Voor Stolk, omdat hij een mooie jongen voor de meisjes is. Voor Duyn omdat hij aan het denken is geslagen. Voor mij, omdat ik voel wat zij voelen en niet kunnen voelen (...)

Nieuwe generatie

Na de maartdagen van 1966 is Olofspoort voorgoed vereenzelvigd geworden met Provo, flower power, gezagscrisis en veel wat nog daarna kwam. Als vereniging was Olofspoort overbodig geworden. De barrières tussen de Olofspoorters en dat deel van de maatschappij waar ze bij wilden horen en dat klaar stond om hen op te nemen, waren nu volledig afgebroken.

Er is sinds die tijd veel veranderd. Een deel van de vernieuwing is bewaard gebleven, maar de maatschappij stelt zich grimmiger op tegenover de nieuwe generatie.

De toekomstverwachtingen van jonge studenten zijn veranderd, hun studietijd is massaal, grauw geworden. Sommigen van hen zoeken het beschuttende isolement van de traditionele corpora, anderen trekken ten oorlog tegen de maatschappij binnen de geradicaliseerde gelederen van de studentenvakbonden. Is er nog behoefte aan een gezelligheidsvereniging naar het model van Olofspoort? Geen van de oud-leden die ik sprak gelooft in een wedergeboorte van Olofspoort.

Arie van der Hek: „Er moet een motivatie zijn, en die is er niet.” Een zoon van Bertus Hulsmans is dit jaar lid geworden van de Nijmeegse vereniging Thomas, vroeger een behoudende roomse club, maar dat is wel veranderd.

Frits Boer: „Voor mijn generatie betekende een plaats als Olofspoort een verademing ten opzichte van de maatschappij. Het was toen de enige plek waar ik mij thuisvoelde. Studenten kunnen nu meer uitwaaien over de maatschappij, ze hebben veel meer mogelijkheden tot contacten.”

Walter van der Kooij: „Vanuit het linkse perspectief bezien, is de functie van de gezelligheidsverenigingen verdwenen. De actiefsten vinden een uitlaat in het feminisme, in het commissiewerk op hun instituten. Wat over blijft, is een amorfe massa die uit zichzelf geen initiatieven neemt.”